

SEKTÖREL GELİR DAĞILIMININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ*

Nihat IŞIK*

Abstract

To have fair income distribution is an important issue for the countries which adopted social state ideology, and this issue is always in their agenda. As long as there are factors such as like wars, crises, regional differences, inherited and human capital, countries will have to focus on the fair income distribution issue.

Income distribution is used for personal, sectoral, regional and factorial income distribution. Fair income distribution is an important goal of the managers/rulers who want to build a happy and peaceful society, because the fact that having more satisfied and peaceful people in the society means having less fight, corruption, anarchism, despoilment and immorality.

This study investigates the effect of sectoral distribution of income on economic growth. Empirical results concerning the period searched for and variables obtained indicate that the contribution of agricultural sector to Gross National Product (GNP). GNP is less than industrial sector. But it is observed that the contribution of services sector is more than industrial one. In the models while coefficients related to agricultural sector get the values between -0.64 and -1.38. It is estimated that the coefficients for industrial and services sectors are 0.66, 3.40, 1.22, and 9.02 respectively. Coefficients are significant statistically. It has been found that explanatory powers of models in which adjusted R^2 coefficients got the values between 0.89 and 0.98 are rather high.

Key Words: Economic growth, sectoral income distribution.

Özet

Adil gelir dağılımını gerçekleştirmek, sosyal devlet anlayışını benimsemiş ülkelerin sürekli gündeminde olan önemli bir konudur. Savaşlar, krizler, bölgesel farklılıklar, miras ve beşeri sermaye gibi unsurlar varolduğu sürece ülkeler, gelirin adil dağılımı konusuna eğilmek zorunda kalacaklardır.

Gelir dağılımı denildiğinde, kişisel, sektörel, bölgesel ve faktörel gelir dağılımı anlatılmak istenir. Adil bir gelir dağılımı, mutlu ve huzurlu bir toplum oluşturmak isteyen yöneticilerin önemli bir amacıdır. Çünkü, toplumda gülen insan sayısının artması; toplumda kavga, suistimal, anarşizm, soygunculuk ve ahlaksızlık gibi eylemlerin en aza indirilmesi demektir.

Sektörel gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, incelenen dönem ve ele alınan değişkenlere ilişkin elde edilen bulgular; tarım sektörünün GSMH'ya katkısının sanayi ve hizmetler sektörüne nazaran daha az olduğunu gösterirken, hizmetler sektörünün katkısının sanayi sektöründen daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Nitekim modellerde, tarım sektörüne ilişkin katsayılar -0.64 ile -1.38 aralığında değişen değerler alınırken, sanayi ve hizmetler sektörleri için elde edilen katsayılar sırasıyla, 0.66 ile 3.40 ve 1.22 ile 9.02 aralığında tahmin edilmiştir. Katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Düzeltilmiş R^2 katsayılarının 0.89-0.98 arası değerler aldığı modellerin açıklama güçleri oldukça yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik büyüme, sektörel gelir dağılımı.

1. Giriş

İnsanlık tarihinin başlarında ekonomik faaliyet olarak avcılık, toplayıcılık, tarım

* Bu makale 1-2 Ekim 2005 tarihleri arasında Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından düzenlenmiş olan 1. Yerel Ekonomiler Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF İktisat Bölümü.

ve hayvancılık egemen olmuştur. Giderek hizmetler sektörü içinde yer alan küçük esnaf ve zanaatkârlık faaliyetleri küçük çapta kendini göstermeye başlamıştır.

Su, buhar gücü, kömür gibi unsurların kullanılmasına başlaması sanayi devrimini doğurmuş ve gelişmesine yardımcı olmuştur. Bugün itibariyle gelişmiş ekonomilerde milli gelirden en fazla payı, ulaştırma, haberleşme, banka ve sigortacılık gibi faaliyetlerin içinde bulunduğu hizmetler sektörü almaktadır.

Ülkelerin gelişmiş ve gelişmekte olanlar olarak sınıflandırılmasında kişi başına düşen milli gelir, sektörlerin (tarım, sanayi ve hizmetler) milli gelir içindeki payları, doğum ve ölüm oranları, eğitim ve sağlığa bütçeden ayrılan pay, sermayenin kıtlığı, okuma-yazma oranı gibi genel kabul görmüş birtakım kriterler esas alınmaktadır.

Ülke ekonomilerinin gelişmesi ile ilgili W.W.Rostow'un tarihsel yaklaşımı, beş aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla; Geleneksel Toplum, Kalkışa Geçiş, Kalkış, Olgunluk ve Kitle(sel) Tüketim aşamalarıdır. Geleneksel Toplum aşamasında ekonomi esas olarak tarıma dayalıdır ve milli gelir içerisinde tarımın payı büyüktür. Kalkışa Geçiş ve Kalkış aşamalarında sanayi sektörü tarım sektörünün aleyhine bir gelişme göstermektedir. Nitekim, bu gelişme süreci sonunda olgunluk aşamasında sanayi sektörü ekonomi içerisinde birinci derecede önem kazanmaktadır (Manisalı, 1975: 55-58). Nihayet W.W.Rostow'a göre, Kitle(sel) Tüketim aşamasında insanlar kendilerine daha fazla pay ayırma olanağına sahip bir ekonomik seviyeye ulaşmakta ve ekonomide dayanıklı tüketim malları ve hizmetler önder sektörler haline gelmektedir (Kaynak, 1990: 34).

Gelirin, onu üretenler arasında adil bir şekilde dağılımını gerçekleştirmek sosyal devlet anlayışını benimsemiş ülkelerin

sürekli gündeminde olan önemli bir konudur. Gelir dağılımı denildiğinde daha çok kişisel gelir dağılımı anlaşılacakla birlikte, fonksiyonel, sektörel ve bölgesel gelir dağılımı ayrımı da söz konusudur. İkinci kısımda gelir dağılımının tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. Daha sonra adil gelir dağılımı ölçüsü konusu hakkında bilgi verilecektir. Dördüncü kısımda gelir dağılımı türlerine değinilecek ve çalışma 1980-2002 arası yıllık veriler kullanılarak Türkiye ekonomisinde sektörel gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin farklı modeller çerçevesinde analiz edildiği ekonometrik bir uygulama ile tamamlanacaktır.

2. Gelir Dağılımının Tarihsel Gelişimi

Ekonomistler ve sosyal bilimciler, gelirin kişiler ve sınıflar arasında adil dağılmadığı yolundaki gözlemleri, devlet adamları, politikacılar ve ekonomistleri gelir dağılımındaki eşitsizliğin ve adaletsizliğin giderilmesi konusunda çözüm bulmaya itmiştir (Daşkiran, 2002: 24). Makroekonomik anlamda gelir dağılımı üzerinde duran ilk bilimsel okul mensupları fizyokratlardır. Klasik iktisatçılar da gelir dağılımının önemini kabul etmişler ve zaman zaman iktisat bilimi tanımına bu konuyu da sokmuşlardır. Modern çağlarda ekonomi biliminin insanlığa sunduğu ekonomik optimizasyonlar, gereği kadar önem verilmeyen gelir dağılımı hakkında yeterli ve detaylı önermelerde bulunamamıştır (Yumuşak ve Bilen, 2000: 177).

Gerçekten de bugüne kadar yazılan ekonomi kitaplarında, öğretilen ekonomik ekol ve sistemlerde üzerinde durulan konular daha çok arz, talep, enflasyon, ekonomik büyüme, tam istihdamdır. Klasikler ekonomide her şeyi arza bağlarken, Keynesyenler daha çok efektif talep üzerinde durmuşlardır. 19.yüz yılın başında Pareto, gelir dağılımında eşitsizliğin önemli olduğunu ve ülkeden

ülkeye benzerlikler gösterdiğini ortaya koymuştur (DPT, 1994: 1-2). Dağılım sorununa en çok önem veren klasik düşünür Ricardo'dur. Ricardo'nun Malthus'a yazdığı 9 Kasım 1820 tarihli mektubunda şu cümleler yer almaktadır: "Size göre iktisat bilimine, üretime katılan sınıflar arasında toplam ürünün dağılışını belirleyen kanunları inceleyen bir bilim demek, daha doğrudur. Gün geçtikçe, birinci tanımın boş ve aldatıcı olduğuna, ikincinin ise bilimin gerçek amacını belirttiği ve daha çok inanmaktayım" (Alkin, 1981: 193).

3. Adil Gelir Dağılımının Ölçüsü

Bir toplumdaki eşitsizliği ve adaletsizliği görebilmek, hatta istatistiksel verilerle kavrayabilmek ne kadar kolay ise, adil bir toplum kurabilmekte o derece zordur. Topumlarda eşitlik veya eşitsizlik konusu mutlak olarak değil daha çok oransal olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu oransal ilişki sayesinde adalet kavramı ortaya çıkmaktadır. Eğer mutlak eşitlik konusunda ısrar edilirse, mutlak adaletsizlik sonucu ile karşılaşılabilir.

Toplumdaki gelirin adil olup olmadığı, daha çok politik, ahlaki ve ekonomik gücü ellerinde bulunduran yöneticilerin tutum ve davranışları sonucunda belirlenmektedir. Gelir dağılımının adil olup olmadığı konusunda kesin bir ölçü tespit edilemediği için daha çok, saptanan adaletsizliğin ve eşitsizliğin giderilmesi yoluna gidilmektedir. Bugün itibariyle gelirin ve de servetin belirli kesimlerde birikmesi sonucunda adil olmayan bir dağılım söz konusudur. Bu adaletsizliğin giderilmesi konusunda yapılan, adaletsizliğe maruz kalanlara eğilmektir. Adil dağılım için ekonomi bilimi belirli bir ölçü saptayamamasına rağmen, adaletsizliklerin belirtileri üzerinde durulması gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda da karşılaşılan sonuç; bir yanda tekelleşmeler

ve gelirin belirli ellerde yığılması, diğer yandan da düşük gelirli kimselerdir.

Mutlu ve huzurlu bir toplumun oluşumunu sağlamak için bugünün devletleri, bir takım planlar yapmakta ve araçlar tespit etmektedirler. Ekonomide istikrarın ve tam istihdamın sağlanması, gelir ve servetin adil dağılımı, ödemeler bilançosunun dengeye getirilmesi, ekonomik kalkınma ve büyümenin gerçekleştirilmesi gibi amaçlar için birçok araç devlet tarafından kullanılmaktadır. Toplumlar çağdaş yaşam standartlarına ulaşmanın yollarını ararken, gerçekleştirilmek istenen amaç, ekonomi literatüründe değinildiği gibi gülen yüzlü insanların sayısını artırmaktadır. Gülen yüzlü insanlar demek, toplumun mutlu ve huzurlu olması demektir. Böyle bir toplumda kavga, anarşizm, suistimal, soygunculuk, ahlaksızlık gibi huzursuzluk belirtisi eylemler asgari düzeye iner.

Ulusal refahın artışında, bu refahın üretime katılanlar arasında dağılımı en önemli role sahiptir ve bu dağılım uygun değilse ulusal refah artışı da olanaksız hale gelir (Alkin, 1995: 141). Aristo'ya göre adalet, onurun, paranın ya da bireyler arasında bölüşürülebilen her şeyin dağıtılmasında söz konusu olabilmektedir (Kıranoglu,2003:130).Bireyin mutluluğuna katkıda bulunan ve parayla satın alınabilen mal ve hizmetler, ekonomik refahın kaynağını oluşturur. Eşyanın doğası gereği geçim maddeleri, rahatlık ve lüksten önce gelir (Smith, 1997:309).Bireysel ve toplumsal gereksinimler sürekli bir şekilde değişim ve gelişim göstermektedir. Bu değişim ve gelişimler; ekonomik ve sosyal koşullar, teknolojik gelişmeler, gereksinimlerin tatmin düzeyi ve refah anlayışındaki değişimlerdir.Söz konusu gereksinimlerin karşılanmasına olanak tanıyacak ortam ve koşulların yaratılması, bireysel ve toplumsal tatmin bakımından büyük önem taşımaktadır (Akdoğan, 2001: 1).

“Gelirin paylaşımı, kendisine bazı temel işlevler atfedilen devletin saptayıp uyguladığı gerçekçi ekonomi ve maliye politikaları ile sağlanır. Diğer bir deyişle devlet, gelir dağılımındaki adaletsizliği, yürürlüğe koyduğu ekonomi, vergi, bütçe ve harcama politikaları ile gidermeye çalışır ve buna dönük etkin ve tutarlı önlemleri alır. Milli gelirin sürekli artırılması ve bunun toplumu oluşturan sosyal katmanlar, değişik bölgeler ve sektörler arasında adilane bölüşümü, o ülke toplumunun sıhhat derecesinin, bireylerin gelecekle ilgili iyi ya da kötü beklentilerinin, alınabilecek kollektif kararların etkinliğinin, o toplumun içerisinde yaşadığı veya yaşayacağı bazı sosyal, siyasal, ekonomik ve psikosomatik sorunların boyutlarının da işaretidir. Çünkü; milli gelirin paylaşımında gözlemlenebilir şaşkınlık ve hür vicdanları paralayan aşırı dengesizlik, yakın gelecekte ülkenin karşı karşıya kalacağı bir çok istikrarsızlığın ve büyük çaplı sosyo-ekonomik çalkantıların yalın habercisidir” (Palamut, 1999: 838).

4. Gelir Dağılımı Tanımları

Gelir dağılımı; bir ülkede belirli dönemler içinde üretilen gelirin fertler, fertlerden oluşan gruplar veya üretim faktörleri arasında bölünmesidir. Bir ülkenin gelir dağılımı şu faktörlere bağlıdır:

- Kazanç ve gelir getiren değerlerin dağılımına (meslekler, toprak, sermaye gibi);
- Eğitim, sağlık hizmetleri ve barınma imkanları gibi kamu mal ve hizmetlerinin sağlanması ve bunların dağılımına;
- Hem kamu hem de özel transfer ödemelerinin miktarına ve yönetimine;
- Vergi sistemine (Yumuşak ve Bilen, 2000: 1).

Bu kısımda, kişisel, fonksiyonel, bölgesel ve sektörel gelir dağılımı tanımları üzerinde durulacaktır.

4.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Gelirin fertler, aileler ve çeşitli tüketici birimleri arasında bölünmesi olarak tanımlanan *kişisel gelir dağılımı*

hane halkının yüzde dağılımıyla gelirin yüzde dağılımı karşılaştırılarak tespit edilir. Burada hane halkının toplumun hangi kesimlerinden oluştuğu belirsizdir. Kişisel dağılımı bu nedenle sınıfsal açıdan nötr sayılır. Bir ülkede gelir dağılımının adil olup olmadığı, kişisel gelir dağılımı ile ölçülür. Kişisel gelir dağılımı ölçüsü, adil gelir dağılımını mümkün kılan bir ölçüdür. Kişisel gelir dağılımı gelirin nasıl, nerede, ne yaparak elde edildiğini değil, sadece bireylerin veya tüketici birimlerinin belirli bir süre boyunca elde ettikleri gelir miktarlarını göz önünde tutar. Bireyler arasındaki gelir eşitsizlikleri araştırılmak isteniyorsa, kişisel gelir dağılımı kavramına başvurulur.

4.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Üretim, ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin değeri (Parasız, 1995: 15) olarak tanımlanır. Belli bir üretimin yapılabilmesi için de üretim faktörlerine gereksinim vardır. Üretim faktörleri emek, sermaye, toprak ve girişimciden oluşur. Üretim süreci, üretim faktörlerinin birleştirilmesi suretiyle yapılır (Köklü, 1977: 117). *Fonksiyonel gelir dağılımı*, üretim süreci sonucunda meydana gelen hasılanın faktörler arasında paylaşılmasıdır. Yani, hasılanın ne kadarının ücret-maaş geliri, ne kadarının tarım geliri ve ne kadarının faiz geliri şeklinde dağılmasıyla ilgilidir. Gelirin fonksiyonel dağılımı, bir ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında oldukça sağlıklı bilgi verebilir. Nitekim, gelişmiş ülkelerde iktisadi kalkınmanın başlangıç dönemlerinde tarım kesimi, milli gelirden en büyük payı alırken, gelişme düzeyi yükseldikçe ücretlilerin payının arttığı gözlenmiştir. Gelişmiş ülkelerde emek gelirlerinin milli gelir içindeki payı %70'e kadar çıkarken, gelişmekte olan ülkelerde %30 gibi düşük bir düzeyde bulunmaktadır. Örneğin ABD'de kişisel gelirlerin içindeki ücret ve maaş

gelirlerinin payı %75'in üzerindedir (Schultz, 1993: 14).

4.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkedeki milli gelir, o ülkenin bölgelerine eşit olarak dağılmamıştır. Bir ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan insanların milli gelirden aldıkları payı gösteren gelir dağılımı türüne *coğrafi gelir dağılımı* denir. Bu gelir dağılımı gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasındaki farkları bulmada kullanılır. Genellikle ekonomik yönden kalkınmış ekonomilerde bölgeler arasındaki gelir dağılımı dengesizlikleri az, az gelişmiş ekonomilerde ise fazladır. Bölgesel gelir dağılımı sayesinde ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki gelir dağılımı farklılıkları bulunur ve bu sorunun giderilmesine yönelik önlem ve tedbirler alınabilir. Bir ülkede gelir dağılımının bozuk olmasının nedenlerinden en önemlileri; nüfus artışı, işsizlik ve enflasyon, vergileme politikaları, piyasa yapısı ve fiyatlandırma politikaları, sosyal yardım politikaları olarak sıralanabilir (Gelir Dağılımı ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1995: 319);

4.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Bir ekonomide tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç sektör bulunmaktadır. Gelirin tarım, sanayi ve hizmet sektörleri arasındaki dağılımına *sektörel gelir dağılımı* denir. Tarihsel gelişim sürecine bakıldığında bir ekonomide önce tarım sektöründen sanayi sektörü, sanayi sektöründen sonra ise hizmetler sektörünün gelişme gösterdiği gözlenmektedir. Ancak son zamanlarda tarım ve sanayide yaşanan özellikle teknolojik gelişmeler, tarımdan hizmet sektörüne sıçramalara neden olmaktadır (Özbilen, 1998: 377). Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları paylar, bunların uzun dönemde izledikleri seyir, sosyal hasılaya katkısı, devletin hangi sektörler aleyhine ve hangileri lehine milli gelirin dağılımını

etkilediği sektörler göre gelir dağılımı kavramı ile incelenir. Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin milli gelirden aldıkları paylar, bu sektörlerin gösterdikleri gelişme ve bu gelişmeye etki eden faktörler bulunmak istendiği zaman sektörel gelir dağılımına bakılır (Ulusoy, 2004: 288). Gelişmiş ekonomilerde sanayi ve hizmetler sektörünün milli gelir içindeki payı fazla, tarımın aldığı pay ise düşüktür. Az gelişmiş ülkelerde ise tarımın payı, sanayi ve hizmetler sektörü aleyhine fazladır.

4.4.1. Türkiye’de Sektörel Gelir Dağılımı

Ülkemizde gelirin tarım, sanayi ve hizmetler sektörü arasındaki dağılımı incelendiğinde, tarım sektörünün payının giderek azaldığı, buna karşılık sanayi ve hizmetler sektörünün payının ise arttığı görülmektedir. Ancak, tarım sektörünün GSMH içindeki payı hâlâ gelişmiş ülkelerdeki %2-3 oranı ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Tablo 1’de 1980-2002 yılları arası GSMH’nın sektörel dağılımı verilmiştir.

Tablo. 1 : GSMH’nın Sektörel Dağılımı (1987 sabit fiyatlarıyla, Milyar TL)

Yıllar	GSMH (Milyar TL)	TP (%)	SP (%)	HP (%)
1980	50.87	24.8	22.0	53.2
1981	53.32	3.3	22.9	53.8
1982	54.96	23.3	23.3	53.4
1983	57.28	22.1	23.8	54.1
1984	61.35	20.7	24.4	54.9
1985	63.99	19.8	24.9	55.3
1986	68.31	19.4	25.9	54.7
1987	75.02	17.7	25.7	56.6
1988	76.11	18.9	25.8	55.3
1989	77.35	17.2	26.5	56.3
1990	84.59	16.8	26.4	56.8
1991	84.89	16.6	27.0	56.4
1992	90.32	16.2	26.9	56.9
1993	97.68	14.8	26.9	58.3
1994	91.73	15.7	27.0	57.3
1995	99.03	14.8	28.0	57.2
1996	106.08	14.4	28.0	57.6
1997	114.87	13.0	28.6	58.4
1998	119.30	13.6	28.1	58.3
1999	112.04	13.7	28.4	57.9
2000	119.14	13.4	28.3	58.3
2001	107.78	13.8	29.0	57.2
2002	116.17	13.8	29.4	56.8

Kaynak: 1980-2002 Hazine İstatistikleri, Hazine Müsteşarlığı, Ağustos 2003.

Tablo 1’den de görüldüğü gibi, tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün 1980’deki payları sırasıyla %24.8, %22 ve %53.2 iken, bu oranlar 1990’da aynı sırayla %16.8, %26.4 ve %56.8 düzeyinde oluşmuştur. 2002 yılı itibarıyla ise, tarımın payı %13.8’e gerilerken, sanayinin payı %29.4’e yükselmiş, hizmetlerin payı ise %56.8 olmuştur. Buna göre Türkiye’de, tarım sektörünün payında yıllar itibarıyla belirgin bir

düşmeye karşılık, sanayi ve hizmetler sektörlerinin payında ise artışlar olmuştur.

5. Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi

Bu kısımda, 1980-2002 arası yıllık veriler kullanılarak, GSMH'nın sektörel dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki regresyon analizi ile ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışmada, 1987 sabit fiyatlarıyla GSMH değerleri ile tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün GSMH'dan aldıkları paylara (%) ilişkin veriler kullanılmıştır. Kullanılan tüm veriler Hazine Müsteşarlığı'nın 1980-2002 Hazine İstatistikleri yayınından yararlanılarak derlenmiştir.

İktisadi zaman serilerinde değişkenlerin durağan olmaması hali sıklıkla karşılaşılan bir durumdur ve bu nedenle öncelikle değişkenlerin durağan olup olmadıklarının incelenmesi gerekir. Serilerin durağan olması gerekliliğinin önemi, istatistiksel olasılık kurallarının ancak durağan seriler için geçerli olması ve durağan olmayan serilerle yapılacak regresyon analizlerinin sahte ilişkilere yol açmasıdır. Durağan olmayan seriler eğer aynı dereceden durağan ise, bu seriler uzun dönemde birlikte hareket ediyor (eşbütünlük) olabilirler. Serilerin eşbütünlük olmasının önemi, eşbütünlük serilerin düzey değerleriyle regresyon yapılmasının sahte ilişkilere yol açmamasıdır (Thomas, 2000: 426; Griffiths vd., 1993: 704).

Bu kapsamda çalışmada ele alınacak serilerin durağan olup olmadıkları ADF Birim-Kök testi ile araştırılmıştır. Logaritması alınan seriler daha çabuk durağan hale geldiği için, öncelikle değişkenlerin logaritmaları alınmış ve daha sonra ADF testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Değişkenlerin Birim-Kök Testi Sonuçları

*Köşeli parantez içindeki değerler değişkenlerin Akaike Bilgi Kriterine göre optimum gecikme sayısını göstermektedir.

%1, %5 ve %10 önem seviyesinde MacKinnon kritik değerleri , -2.6381 ile -3.7667 arasında değerler almaktadır.

Tablo 2'den de görüldüğü gibi, %1, %5 ve %10 önem seviyelerinde elde edilen değerler mutlak değer olarak MacKinnon kritik değerlerinden küçük olduğu için hiçbir değişken düzeyde

Değişken	Düzyey	Birinci Sıra Fark
LG	0.962030 [1]*	3.329759 [2]
LTP	-0.944118 [1]	-3.693602 [1]
LSP	-2.592415 [1]	-2.839728 [1]
LHP	-1.294529 [2]	-4.829013 [1]

durağan değildir. Buna karşılık tüm değişkenler birinci sıra farkları alındığında durağan çıkmıştır.¹

Farklı durumlara ilişkin olarak yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen tahmin sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

¹ Durağan olmayan seriler aynı dereceden farkları alındığında durağan hale geliyorsa, bu seriler arasında eşbütünlük bir yapının varlığı araştırılabilir. Yapılan Johansen eşbütünlük testi sonucunda Trace testi %5 önem seviyesinde bir eşbütünlük denklem olduğunu göstermiştir. Eşbütünlük analizinde; Eigen değeri 0.644878, Trace istatistiği 52.77086 ve %5 kritik değer 47.21 olarak bulunmuştur. Serilerin eşbütünlük olmasının önemi, eşbütünlük seriler arasında yapılacak regresyon analizinde serilerin düzey değerlerinin kullanılabilmesidir.

Tablo 3: Bağımlı Değişken: Logaritmik GSMH değerleri (LG*)

Katsayı	Model I	Model II	Model III	Model IV	Model V	Model VI	Model VII
LTP	-0.953956 (-9.9173)	-0.640349 (-16.6073)	-1.117887 (-27.8123)		-1.387614 (-38.2264)		
LSP	0.668000 (1.8554)	1.905744 (569817)		2.144173 (6.231652)		3.405400 (17.6429)	
LHP	1.224630 (3.4478)		1.881797 (66.5138)	3.771716 (4.0515)			9.020234 (13.5890)
Sabit				-17.79836 (-6.4105)	8.347859 (81.0472)	-6.716898 (-10.6377)	-31.93475 (-11.9365)
Adj.R ²	0.98	0.97	0.98	0.96	0.98	0.93	0.89
Örnek hacmi	23	23	23	23	23	23	23

*Değişkenlerin başında yer alan “L”, ilgili değişkenin logaritmasının alındığını göstermektedir. Parantez içinde verilen değerler ilgili katsayıya ilişkin t istatistiklerini göstermektedir.

Tablo 3’den de izlenebileceği gibi, yedi farklı modelde de birbiri ile uyumlu sonuçlar elde edilmiştir. İncelenen dönem ve ele alınan değişkenlere ilişkin elde edilen bulgular tarım sektörünün GSMH’ya katkısının sanayi ve hizmetler sektörüne nazaran daha az olduğunu gösterirken, hizmetler sektörünün katkısının ise sanayi sektöründen daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Nitekim modellerde, tarım sektörüne ilişkin katsayılar -0.64 ile -1.38 aralığında değişen değerler alırken, sanayi ve hizmetler sektörleri için elde edilen katsayılar ise sırasıyla, 0.66 ile 3.40 ve 1.22 ile 9.02 arasında tahmin edilmiştir. Katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Düzeltilmiş R² katsayıları modellerde 0.89-0.98 arası değerler almaktadır ve modellerin açıklama güçleri oldukça yüksektir.

Elde edilen bu bulguların Türkiye ekonomisi özelinde iktisadi beklentilerle uyumlu olduğu söylenebilir. Gerçekten ülkemizde tarım sektörü; kaynakların etkin kullanılmadığı, verimliliği düşük, üretimin emek-yoğun olduğu, teknolojik açıdan yetersiz ve katma değeri düşük bir performans sergilemektedir. Bu nedenle, ülke ekonomimiz için önemi inkar edilemeyecek tarım sektöründe nitelikli

işgücüne ve teknolojiye dayalı, verimliliği ve katma değeri yüksek ürünler üretilmesi ve bu noktada gerekli tedbirlerin alınması hayati bir önem arz etmektedir. Nitekim, 3 Ekim 2005 tarihinde AB ile müzakerelere başlayacak olan ülkemizin en fazla başının ağrıyacağı dosyalardan biri olan tarım alanında bir çok alanda iyileşme sağlamamız AB tarafından da ülkemizden istenmektedir. Yıllardan beri GSMH içinde en büyük payı alan hizmetler sektörü ise milli gelire en fazla katkıyı yapmaktadır. Yapılan regresyon analizinden elde edilen bu bulgular, Tablo 1’de verilen ve GSMH içinde tarım sektörünün payının azaldığı, buna karşılık sanayi ve hizmetler sektörlerinin paylarının arttığını gösteren istatistiklerle de uyum içindedir.

Buna göre, kaynakların daha etkin olarak kullanıldığı hizmetler ve sanayi sektörüne kanalize edilmesinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler yapacağı ve gelir dağılımının iyileşmesine katkıda bulunacağı söylenebilir. Nitekim, gelir dağılımının gerek ülkemiz, gerekse de diğer gelişmekte olan ülkelere nazaran daha adil olduğu ABD ve AB’de tarımın GSMH içindeki payları %2-3 civarındadır.

Kaynaklar

- Akdoğan, A. (2001), *Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Alkin, E. (1981), *Gelir ve Büyüme Teorisi*, İstanbul Üniversitesi, Yayın No: 2751, İstanbul.

- Alkin, E. (1995), "Türkiye'de Gelir Dağılımı", *Yeni Türkiye*, Sayı 6.
- Bilen, M. ve İ. Güran Yumuşak (2000), "Gelir Dağılımı-Beşeri Sermaye İlişkisi ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme"*Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*Sayı 1.
- Daşkiran, Z. (2002), "1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçlarına Göre 19 Seçilmiş İl Merkezi Bazında Gelir Dağılımı Göstergelerinin İncelenmesi," Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, DİE Tez No:332-2002, Ankara.
- DPT, *Gelir Dağılımı ve Politikaları*, VII.Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: 2370, Ankara, 1994, ss.1-2.
- Gelir Dağılımı ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu (1995), *Yeni Türkiye*, Sayı 6.
- Griffiths, William E. vd. (1993), *Learning and Practicing Econometrics*, New York, John Wiley Sens, Inc.
- Hazine Müsteşarlığı (2003), *1980-2002 Hazine İstatistikleri*, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kaynak, M. (1990), *Ekonomik Kalkınma*, Ankara.
- Kıranoğlu, T. (2003), "Vergi Adaleti", *Vergi Sorunları*, Sayı 174.
- Köklü, A.(1977), *İktisat İlimine Giriş*, 3. Baskı, Sevinç matbaası, Ankara.
- Manisalı, E. (1975), *Gelişme Ekonomisi*, İ.Ü. Yayınları No:2042, İstanbul.
- Özbilen, Ş. (1998), *Maliye Politikası*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Parasız, İ. (1995), *Makro Ekonomi*, Ezgi Kitabevi, 5. Baskı, Bursa.
- Palamut, M. E. (1999), "Gelir Dağılımı", *Yeni Türkiye*, 1999, Sayı 28.
- Schultz, T. W. (1993), "The Economic Importance of Human Capital in Modernation," *Education Economics*, Cilt 1, Sayı 1.
- Smith, A. (1997), *Ulusların Zenginliği*, (çev.: Ayşe Yunus-Mehmet Bakırcı), Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Thomas, R.Leighton (2000), *Modern Econometrics*, Second Edition, Addison Wesley Longman, Inc., Harlow.
- Ulusoy, A. (2003), *Maliye Politikası*, Derya Kitabevi, Trabzon.